

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО СТАНУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Анотація. Подано результати аналізу структури та динаміки кредитного портфеля та ресурсної бази банків України. Визначено основні тенденції, які характеризують особливості функціонування банківської системи України в сучасних умовах ведення банківського бізнесу.

Аннотация. Представлены результаты анализа структуры и динамики кредитного портфеля и ресурсной базы банков Украины. Выявлены основные тенденции, характеризующие особенности функционирования банковской системы Украины в современных условиях ведения банковского бизнеса.

Annotation. The structure and dynamics of the credit portfolio and resource base of the banks of Ukraine have been analyzed. The main trends, which characterize the features of functioning the Ukrainian banking system in term of modern banking business have been identified.

Ключові слова: аналіз, банківська система, кредитування, ресурсна база, тенденції розвитку.

Проблеми функціонування банківського сектору є одними з найбільш актуальних в Україні, оскільки на сьогоднішній день рівень розвитку банківської системи є недостатнім, що спричиняє ряд проблем для функціонування не тільки банківського сектору, а й національної економіки. На етапі формування та розвитку ринкових інститутів, в умовах перехідної економіки банківська система України ще не повністю мобілізувала й реалізувала всі властиві їй стимулюючі можливості.

Нерозв'язаними залишаються багато питань, серед яких найбільш гострими є невизначеність шляхів підвищення рівня капіталізації та способів оцінювання ефективності функціонування банків, напрямів удосконалення державної стратегії розвитку банківської системи, яка б сприяла її стабільній діяльності. Отже, банківська система потребує розробки фундаментальних та прикладних засад подальшого зміцнення та усунення негативних проявів, які наявні в сучасних економічних та соціальних умовах розвитку вітчизняної економіки.

Метою роботи є визначення основних тенденцій розвитку вітчизняної банківської системи на основі аналізу кредитної та депозитної діяльності банків України протягом 2007 – 2012 рр.

Значний внесок у розробку питань теорії і практики функціонування банківської системи здійснили вітчизняні вчені-економісти: О. Барановський, О. Дзюблук, Л. Примостка та ін. [1 – 3]. Але слід зазначити, що і досі залишаються недостатньо вивченими особливості та перспективні напрями розвитку банківської системи України, тому зазначені питання потребують глибшого розроблення як у теоретичному, так і в практичному аспектах.

Загальна кількість банків, що мають ліцензію Національного банку України на здійснення банківських операцій, зменшилася зі 198 станом на 01.01.2008 р. до 176 – на 01.01.2013 р. [4]. Відкритість та залежність банківської системи від загальних тенденцій розвитку національної та всесвітньої економіки зробила її чутливою до зміни зовнішнього середовища, що особливо гостро відчувалося в період настання світової фінансово-економічної кризи, яка призвела до скорочення ВВП та реальних доходів населення, до збільшення безробіття та прискорення темпів інфляції. Негативний вплив кризи на банківську систему дозволяє оцінити такий показник, як кількість банків, що знаходяться у стадії ліквідації: станом на початок 2008 р. – 19, а станом на 01.01.2013 р. – 22.

Протягом розглянутого періоду щорічно зростає кількість банків з іноземним капіталом (станом на 01.01.2008 р. – 47, а на початок 2013 р. – 53). До переліку іноземних країн, які найбільш активно інвестують кошти в українську банківську систему можливо віднести Австрію, Італію, Кіпр, Російську Федерацію, Німеччину, Швецію, Угорщину та Францію.

Аналіз основних показників діяльності банків України за розглянутий період свідчить про збільшення чистих активів майже у 2 рази, а зобов'язань – в 1,8 рази. Регулятивний капітал банків протягом 2007 – 2012 рр. збільшився у 2,5 рази. Зазначена динаміка є позитивною тенденцією розвитку банківського сектору, але у той же час має місце невідповідність темпів зростання активів та регулятивного капіталу.

Слід більш детально розглянути показники банківських активів: високоліквідні активи мають стійку тенденцію до зростання протягом усього досліджуваного періоду, кредитний портфель має аналогічну тенденцію, окрім даних станом на початок 2010 та 2013 рр., частка вкладення в цінні папери також збільшується (окрім 01.01.2010 р.), що є позитивною тенденцією, обумовленою підвищенням активності фондового ринку в Україні. Агресивна кредитна політика банків у докризовий період сприяла нарощуванню кредитного портфеля але за останні 4 роки ця тенденція змінилася на протилежну. За 2009 р. обсяг наданих кредитів порівняно з 2008 р. зменшився на 44,896 млрд грн (темпи зростання кредитування уповільнилися зі 172,0 % за підсумками 2008 р. до 98,5 % за підсумками 2009 р.). На фоні кризи в умовах масового непогашення кредитів спостерігалось зростання проблемної заборгованості за кредитами, що призвело до істотного збільшення відрахувань на формування резервів за кредитними операціями.

Протягом 2010 – 2011 рр. на кредитному ринку спостерігалось незначне погравлення: залишки за кредитами на кінець 2010 р. становили 755,0 млрд грн, що на 7,7 млрд грн або на 1,03 % більше, ніж на його початок (на початок 2012 р. кредитний портфель становив 825,3 млрд грн, що на 70,3 млрд грн (9,31 %) більше порівняно з початком 2011 р.). Станом на 01.01.2013 р. помітне скорочення кредитного портфеля банків України на 10,0 млрд грн або на 1,21 %.

Нагальною проблемою вітчизняних банків продовжує залишатися відсутність ресурсів для довгострокового кредитування, але при цьому частка довгострокових кредитів (станом на початок та кінець досліджуваного періоду становить 60,2 та 48,4 % відповідно) протягом 2007 – 2012 рр. перевищує половину кредитного портфеля банків України.

Джерелами зростання банківських активів є банківські ресурси, основними постачальниками яких продовжують залишатися суб'єкти господарювання та фізичні особи. За розглянутий період залучені кошти від фізичних осіб майже вдвічі перевищували кошти суб'єктів господарювання.

Починаючи з 01.01.2008 р. було активне нарощування ресурсної бази банків України (сума залучених строкових коштів складала 179,8 млрд грн), але ситуація дещо змінилася у 2009 р. Протягом кінця 2008 – початку 2009 рр. унаслідок падіння довіри до банків спостерігався масовий відплив коштів із вкладних рахунків як фізичних, так і юридичних осіб, унаслідок чого істотно скоротилася ресурсна база і виникли проблеми з ліквідністю у більшості банків України. Станом на 01.01.2010 р. залишки за строковими коштами фізичних та юридичних осіб становили 205,7 млрд грн, тобто має місце скорочення на 1,7 % порівняно з даними на 01.01.2009 р. Для виправлення ситуації Національний банк України змушений був вжити ряд заходів, спрямованих на недопущення дострокової видачі коштів із банківських вкладних рахунків. Стабілізація ситуації в банківському секторі позначилася на зростанні залишків на банківських вкладних рахунках: на кінець 2010 р. обсяги строкових коштів фактично сягнули докризового рівня й становили 261,9 млрд грн, станом на кінець 2011 р. – 311,7 млрд грн, а на кінець 2012 р. – 381,9 млрд грн, що є позитивною тенденцією на фоні значного скорочення ресурсної бази у період кризи.

Таким чином, проведене дослідження дозволило визначити такі тенденції, які характеризують діяльність вітчизняної банківської системи: 1) у післякризові роки було проведення більш виваженої кредитної політики банками України, про що свідчить незначне зниження кредитного портфеля; 2) обмеження споживчого кредитування та переорієнтація на кредитування суб'єктів господарювання, а також зменшення частки довгострокових кредитів у кредитному портфелі банків України; 3) підвищення відсоткових ставок за кредитами для юридичних та фізичних осіб унаслідок збільшення вартості залучення ресурсів; 4) невідповідність між термінами залучення та розміщення банківських ресурсів унаслідок падіння довіри до банків з боку вкладників; 5) збільшення ресурсної бази, за рахунок розміщення фізичними особами строкових вкладів; 6) погіршення якості кредитного портфеля банків; 7) зростання ризикованості кредитних операцій.

Отже, банківська система України відіграє важливу роль у розбудові вітчизняної економіки, виконуючи функцію акумулювання суспільних фінансових накопичень та спрямовуючи їх на фінансування потреб економіки. Від ефективності функціонування банківської системи залежить економічний стан регіонів та держави в цілому, а також підвищення добробуту нації та зростання обсягів ВВП.

Наук. керівн. Омельченко О. І.

Література: 1. Барановський О. Сьогодення світового ринку банківських послуг / О. Барановський // Вісник Національного банку України. – 2012. – № 4(194). – С. 18–23. 2. Дзюблук О. Проблеми оптимізації ресурсної бази банків в умовах кризових явищ на фінансових ринках [Електронний ресурс] / О. Дзюблук. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/sre/2012_4/316.pdf. 3. Примостка Л. Методичні аспекти аналізу ефективності управління портфелями комерційних банків / Л. Примостка // Банківська справа. – 2010. – № 1(30). – С. 27–29 4. Сайт Національного банку України. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>.